

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ ΡΙΖΟΣ ΚΑΙ ΝΤΑΣΚΑΣ κατά ΕΛΛΑΔΑΣ

(Προσφυγή αριθ. 65545/01)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

27 Μαΐου 2004

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί τυπικές διορθώσεις.

-Ακριβές αντίγραφο.

Στρασβούργο, 27.5.2004

(υπογραφή) S. NIELSEN – Γραμματέας Τμήματος

Στην υπόθεση Ρίζος και Ντάσκας κατά Ελλάδας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας σε δικαστικό συμβούλιο αποτελούμενο από τους:

Κύριο G. BONELLO, *πρόεδρο,*

Κύριο Κ.Λ. POZAKH,

Κυρία F. TULKENS,

Κύριο E. LEVITS,

Κυρία S. BOTOUCHAREVA,

Κύριο A. KOVLER

Κύριο V. ZAGREBELSKY, *δικαστές,*

και τον κύριο S. NIELSEN, *γραμματέα τμήματος.*

Αφού διασκέφθηκε σε δικαστικό συμβούλιο στις 20 Μαρτίου 2003 και στις 6 Μαΐου 2004,

Εκδίδει την πιο κάτω απόφαση, η οποία ελήφθη την τελευταία από τις πιο πάνω ημερομηνίες:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση έχει εισαχθεί με μία προσφυγή (αριθ. 65545/01) στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας, δύο υπήκοοι της οποίας, ο κ. Δημήτριος Ρίζος και ο κ. Ιωάννης Ντάσκας («οι προσφεύγοντες»), προσέφυγε ενώπιον του Δικαστηρίου στις 4 Δεκεμβρίου 2000 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Οι προσφεύγοντες εκπροσωπούνται από τους κ. Ε.-Σ. Βαρδάκα και κ. Κ. Τσαγλή, δικηγόρους του Δικηγορικού Συλλόγου της Αθήνας. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους απεσταλμένους του αντιπροσώπου της, κύριο Β. Κυριαζόπουλο, σύμβουλο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και κυρία Μ. Παπίδα, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Οι προσφεύγοντες παραπονέθηκαν, υπό το πρίσμα των άρθρων 6 § 1 και 10 της Σύμβασης, για την πολιτική διαδικασία που ανοίχθηκε σε βάρος τους για δυσφήμιση δια του τύπου.

4. Η προσφυγή ανατέθηκε στο πρώτο τμήμα του Δικαστηρίου (άρθρο 52 §1 του κανονισμού). Μέσα σε αυτό, το συμβούλιο που ανέλαβε να εξετάσει την υπόθεση (άρθρο 27 § 1 της Σύμβασης) συστάθηκε σύμφωνα με το άρθρο 26 § 1 του κανονισμού.

5. Με απόφαση της 20 Μαρτίου 2003, το Δικαστήριο κήρυξε την προσφυγή παραδεκτή.

6. Η Κυβέρνηση κατέθεσε συμπληρωματικές γραπτές παρατηρήσεις επί της ουσίας της υπόθεσης, αλλά όχι οι προσφεύγοντες (άρθρο 59 § 1 του κανονισμού).

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

7. Οι προσφεύγοντες έχουν γεννηθεί το 1936 και το 1957 αντίστοιχα και είναι κάτοικοι Αθηνών.

8. Οι προσφεύγοντες είναι δημοσιογράφοι. Ο πρώτος είναι εκδότης και διευθυντής έκδοσης της καθημερινής εφημερίδας *Αδέσμευτος Τύπος*. Ο δεύτερος είναι αρχισυντάκτης της εφημερίδας.

9. Στις 7 και 8 Σεπτεμβρίου 1995, η καθημερινή εφημερίδα *Ελευθεροτυπία* αποκάλυψε καταγγελίες προερχόμενες από κατοίκους της πόλης της Αρτας (πρωτεύουσα νομού της Ηπείρου στη Δυτική Ελλάδα) κατά ορισμένων δικαστών και εισαγγελέων, μεταξύ των οποίων και του Ι.Μ., για συμπεριφορά αντίθετη προς τη δικαστική δεοντολογία. Μετά τις καταγγελίες αυτές, διατάχθηκε δικαστική έρευνα, κατόπιν της οποίας ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου ζήτησε την μετάθεση του Ι.Μ. Το 2001, ο τελευταίος παύθηκε από τα καθήκοντά του και παραπέμφθηκε σε δίκη για κατάχρηση εξουσίας σε πράξεις που

τελέστηκαν σε μία άλλη πόλη μεταξύ της 15 Δεκεμβρίου 1999 και της 1^{ης} Φεβρουαρίου 2000.

10. Στις 19 Σεπτεμβρίου 1995, ο *Αδέσμευτος Τύπος* δημοσίευσε ένα άρθρο με την υπογραφή του δεύτερου προσφεύγοντος, με τον τίτλο «Υπάρχουν κάποιοι εισαγγελείς στην Ηπειρο». Στο πρώτο μέρος του, το άρθρο ανέφερε την παράνομη συμπεριφορά ενός εισαγγελέα της πόλης της Πρέβεζας και την δικαστική έρευνα που διατάχθηκε για τον λόγο αυτό. Ειδικότερα έγραφε:

«Προσέξτε τώρα έναν κύκλο προσώπων. Στην Πρέβεζα, ο εισαγγελέας Τ. συμμετείχε σε ένα σκάνδαλο που τα είχε όλα. Πλαστά διπλώματα και ακόμη και καταγγελία-σοκ για μίζες που δόθηκαν στον εισαγγελέα. Η δικαιοσύνη παρενέβη. Ενας άλλος εισαγγελέας φέρεται μπλεγμένος σε σκάνδαλο: ο κύριος Κ. Και ένας άλλος ακόμη: ο Ι.Μ. στην πόλη της Αρτας (...).

Στο δεύτερο μέρος, το άρθρο κατέληξε ως εξής:

«Ο κοινός φίλος των τριών εισαγγελέων είναι ο πρόεδρος του δικηγορικού συλλόγου της Αρτας. Το κοινό χαρακτηριστικό είναι ότι στην πραγματικότητα καμία κύρωση δεν επιβλήθηκε και ότι ορισμένα στελέχη του κυβερνώντος κόμματος έχουν μία λατρεία στα πρόσωπα αυτά.»

11. Στις 10 Οκτωβρίου 1997, ο Ι.Μ. κατέθεσε στο Πολυμελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης μία αγωγή αποζημίωσης κατά των προσφευγόντων και της εφημερίδας για συκοφαντική δυσφήμιση. Επειδή επρόκειτο για αδίκημα διαπραχθέν δια του τύπου, ακολουθήθηκε η ειδική διαδικασία που προβλέπεται από το άρθρο 681Δ του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Σύμφωνα με τη διαδικασία αυτή, η οποία είναι ταχύτερη από την τακτική διαδικασία, η δικάσιμος

πρέπει να ορίζεται μέσα σε προθεσμία το πολύ τριάντα ημερών από την κατάθεση της αγωγής και μπορεί να αναβληθεί μία μόνον φορά για διάστημα που δεν μπορεί να υπερβεί τις τριάντα ημέρες (βλέπε πιο κάτω παράγραφο 20). Εν τούτοις, η δικάσιμος ορίστηκε στις 9 Δεκεμβρίου 1997 και στη συνέχεια αναβλήθηκε για τις 23 Μαρτίου 1998. Κατά τη συζήτηση, οι προσφεύγοντες προσκόμισαν μία έγγραφη μαρτυρία υπέρ τους.

12. Στις 3 Ιουλίου 1998, το δικαστήριο εξέδωσε την απόφασή του (αριθ. 17312/1998). Μετά από αναφορά του επίδικου άρθρου, το δικαστήριο διέλαβε τα ακόλουθα:

«Του άρθρου αυτού προηγήθηκαν μακρά άρθρα της εφημερίδας *Ελευθεροτυπία* της 7 και της 8 Σεπτεμβρίου 1995, τα οποία συντάχθηκαν μετά από καταγγελίες κατοίκων της πόλης της Αρτας κατά ορισμένων δικαστών και εισαγγελέων, μεταξύ των οποίων και του Ι.Μ., για συμπεριφορά αντίθετη προς την δικαστική δεοντολογία. Ειδικότερα, στα εν λόγω άρθρα, αναφερόταν ότι ο εισαγγελέας του Αρείου Πάγου της εποχής εκείνης διέταξε τη διεξαγωγή μιας έρευνας προκειμένου να καθοριστεί κατά πόσον η συμπεριφορά των συγκεκριμένων δικαστών και εισαγγελέων, μεταξύ των οποίων και του Ι.Μ., ήταν αντίθετη προς δικαστική δεοντολογία. Εξάλλου, τα άρθρα ανέφεραν ρητά ότι ο αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου είχε συμπεριλάβει το όνομα του Ι.Μ. σε μία έκθεση ελέγχου που είχε συντάξει και είχε ζητήσει την μετάθεσή του. Η σοβαρότητα της υπόθεσης είχε ως αποτέλεσμα τις δηλώσεις του προέδρου της Ένωσης Εισαγγελέων της εποχής εκείνης σε έναν τηλεοπτικό σταθμό, καθώς και τις δηλώσεις του προέδρου της Ένωσης Δικαστών και Εισαγγελέων της εποχής εκείνης στην εν λόγω εφημερίδα, την *Ελευθεροτυπία*, η οποία είχε δημοσιεύσει για πρώτη φορά στις 7 Σεπτεμβρίου 1995 ένα άρθρο σχετικά με τις

πιο πάνω καταγγελίες κατά του Ι.Μ. Ενόψει των προεκτεθέντων, τα γεγονότα που αναφέρονται στο πρώτο μέρος του άρθρου ήσαν αληθή και στηρίζονταν σε μία σειρά άρθρων και ενόρκων βεβαιώσεων και δεν ήταν καρπός της φαντασίας του συντάκτη με σκοπό να βλάψει την τιμή και την υπόληψη του Ι.Μ. Εξαιτίας της δημοσιότητας της υπόθεσης, [οι προσφεύγοντες], κινούμενοι από θεμιτό συμφέρον, ήτοι την ενημέρωση του κοινού, προέβησαν στη δημοσίευση της πληροφορίας αυτής, η οποία αναφερόταν στα άρθρα που είχαν δημοσιευθεί προηγουμένως στην εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*. Ετσι, το πρώτο μέρος του άρθρου «*ένας άλλος εισαγγελέας φέρεται μπλεγμένος σε σκάνδαλο ... κύριος Ι.Μ.*» ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, δεν είναι συκοφαντικό ούτε προσβλητικό για τον ενάγοντα και δεν δικαιολογεί την καταβολή αποζημίωσης. Αντιθέτως, σε ό,τι αφορά το δεύτερο μέρος του άρθρου αυτού, το οποίο αναφέρεται σε δύο γεγονότα, ήτοι α) την φιλία των προσώπων που εμπλέκονται στο σκάνδαλο και μνημονεύονται στο πρώτο μέρος του άρθρου με τον πρόεδρο του δικηγορικού συλλόγου της Αρτας, και β) το γεγονός ότι δεν επιβλήθηκε καμία κύρωση (προφανώς από τα αρμόδια όργανα) και στη λατρεία που έχουν ορισμένα στελέχη του κυβερνώντος κόμματος στα πρόσωπα αυτά καθώς και στον πρόεδρο του δικηγορικού συλλόγου, το άρθρο είναι αναληθές, αφού οι ισχυρισμοί αυτοί ουδόλως αποδείχθηκαν. Με τον τρόπο που είναι συντεταγμένο, αυτό το μέρος του άρθρου προσβάλλει την τιμή και την υπόληψη του ενάγοντος, διότι αφήνει να εννοηθεί ότι οι πιο πάνω αναφερόμενοι εισαγγελείς, μεταξύ των οποίων και ο Ι.Μ., οι οποίοι φέρονται «να έχουν εμπλακεί σε σκάνδαλο», παραμένουν ατιμώρητοι χάρις στην φιλία τους με τον πρόεδρο του δικηγορικού συλλόγου της Αρτας, αλλά και χάρις στη σχέση τους με τα στελέχη του κυβερνώντος κόμματος. Όμως, ουδόλως αποδείχθηκε ότι ο ενάγων (ή οι άλλοι) υπήρξε στενός φίλος του

προέδρου του δικηγορικού συλλόγου της Αρτας ή των στελεχών του κυβερνώντος κόμματος. Επομένως, το άρθρο δίνει την ψευδή εντύπωση ότι, ακόμη και αν τα πρόσωπα αυτά εμπλέκονται σε σκάνδαλα, παραμένουν ατιμώρητα για τους προαναφερθέντες λόγους. Βάσει των προσκομισθέντων αποδεικτικών, έπεται ότι [οι προσφεύγοντες] γνωρίζουν την ανακρίβεια των πιο πάνω αναφερομένων γεγονότων και ήταν σε θέση να αντιληφθούν, λόγω της μόρφωσής τους (δημοσιογράφοι) και της κοινωνικής εμπειρίας τους, ότι οι ισχυρισμοί τους μπορούσαν να προσβάλουν την τιμή και την υπόληψη του Ι.Μ. Ολόκληρο το περιεχόμενο του άρθρου αφήνει να διαφανεί η πρόθεση [των προσφευγόντων] να βλάψουν την τιμή και την υπόληψη του ενάγοντος. Εξάλλου, η πρόθεση δυσφήμισης που περιέχεται μέσα στο άρθρο αυτό αποδείχθηκε. Δεν είναι επομένως δυνατόν να εφαρμοστεί το άρθρο 367 § 1 του Ποινικού Κώδικα, σύμφωνα με το οποίο οι δυσμενείς γνώμες δεν συνιστούν αδίκημα αν δικαιολογούνται από θεμιτό συμφέρον, αφού [ο δεύτερος προσφεύγων] υπερέβη το αναγκαίο μέτρο, αφού, αν ο σκοπός του άρθρου ήταν η πληροφόρηση του κοινού, θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει άλλες εκφράσεις και να εκπληρώσει το δημοσιογραφικό καθήκον του χωρίς να θίξει την προσωπικότητα του ενάγοντος. Η δημοσίευση του εν λόγω άρθρου έλαβε χώρα ενώ εκκρεμούσε ακόμη η πειθαρχική διαδικασία που είχε ανοιχθεί κατά του Ι.Μ. και χωρίς να έχει γίνει ακόμη γνωστό το αποτέλεσμα της, ήτοι βρισκόταν σε ένα στάδιο που καλύπτεται από την αρχή του τεκμηρίου της αθωότητας του προσώπου το οποίο αποτελεί το αντικείμενο του ελέγχου. Κατά συνέπεια, παρά το γεγονός ότι στη διάρκεια του σταδίου αυτού, η προσωπικότητα του ενάγοντος έπρεπε να υπερισχύσει του δικαιώματος ενημέρωσης του κοινού, ο [δεύτερος προσφεύγων] συνέταξε και [ο πρώτος προσφεύγων] δημοσίευσε την ανακριβή πληροφορία

που περιέχεται στο δεύτερο μέρος του επιδικίου άρθρου, προκαταλαμβάνοντας έτσι την ενοχή του ενάγοντος και ταυτόχρονα την ατιμωρησία του.»

13. Ετσι, το δικαστήριο έκανε δεκτή την αγωγή του I.M. και καταδίκασε τους προσφεύγοντες να του καταβάλουν δέκα εκατομμύρια δραχμές ως αποζημίωση (29.347 ευρώ). Δυνάμει του άρθρου 4 του νόμου 2243/1994, το ποσό αυτό είναι το ελάχιστο προβλεπόμενο για παρόμοιες παραβάσεις που διαπράττονται δια του τύπου (βλέπε την πιο κάτω παράγραφο 19). Δυνάμει του άρθρου 681Δ § 5 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (βλέπε πιο κάτω παράγραφο 20), οι προσφεύγοντες διέθεταν μία προθεσμία δεκαπέντε ημερών για να ασκήσουν έφεση.

14. Στις 8 Ιουλίου 1998, οι προσφεύγοντες άσκησαν έφεση κατά της απόφασης αυτής, πριν ακόμη αυτή τους κοινοποιηθεί επισήμως. Υποστήριξαν ότι η καταδίκη τους έθιγε την ελευθερία του τύπου και επικαλέστηκαν τα άρθρα 6 και 10 της Σύμβασης.

15. Στις 3 Φεβρουαρίου 1999, το Εφετείο Θεσσαλονίκης επικύρωσε την προσβληθείσα απόφαση. Εκρινε ότι, αν και το πρώτο μέρος του άρθρου ανταποκρινόταν στα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης και δεν περιείχε ούτε συκοφαντική δυσφήμιση ούτε ύβρη κατά του I.M., το δεύτερο δεν ήταν αληθές και ήταν διατυπωμένο κατά τρόπο ώστε να προσβάλλει την τιμή και την υπόληψη του τελευταίου (απόφαση αριθ. 354/1999).

16. Στις 7 Μαΐου 1999, οι προσφεύγοντες κατέθεσαν αίτηση αναίρεσης. Στο μακροσκελές υπόμνημά τους, επέμειναν στην κεφαλαιώδη σημασία της ελευθερίας έκφρασης για τους δημοσιογράφους. Κατά την άποψή τους, η καταδίκη τους ήταν εντελώς αδικαιολόγητη υπό το πρίσμα του άρθρου 10 της Σύμβασης. Το επίδικο άρθρο στόχευε να επικρίνει την συμπεριφορά ορισμένων δικαστικών, μεταξύ των οποίων και του I.M., και δεν περιείχε καμία προσωπική

προσβολή. Το Εφετείο όφειλε να λάβει υπόψη του τα διδάγματα της κοινής πείρας και τις συνθήκες που σχετίζονται με την ελευθερία του τύπου και να μην τους καταδικάσει. Σε κάθε περίπτωση, η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση περιελάμβανε μία αντίφαση: πράγματι, εκτίμησε ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν την πρόθεση να προσβάλουν τον Ι.Μ. στο πρώτο μέρος του άρθρου, αλλά ότι, αντίθετα, το δεύτερο μέρος αποτελούσε ύβρη έναντί του.

17. Παράλληλα, οι προσφεύγοντες παραπονέθηκαν κατά της διαδικασίας που διεξήχθη εναντίον του. Αυτή, η οποία είναι ειδική για τα αδικήματα του τύπου, στο μέτρο που υπερισχύει η ανάγκη της ταχείας εκδίκασης της υπόθεσης, τους στέρησε –σύμφωνα με τους ισχυρισμούς τους- των δικονομικών εγγυήσεων που έχουν οι τακτικές διαδικασίες (μεγαλύτερες προθεσμίες, δυνατότητα εξέτασης περισσότερων μαρτύρων, κλπ.) και, επομένως, είναι αντίθετη προς τις απαιτήσεις του άρθρου 6 της Σύμβασης. Οι προσφεύγοντες παραπονέθηκαν εξάλλου για την ύπαρξη ενός ελάχιστου ποσού αποζημίωσης. Κατ'αυτούς, η αδυναμία της απόδειξης ότι η ηθική βλάβη που υπέστη ο ενάγων ήταν μικρότερη από δέκα εκατομμύρια δραχμές παραβίασε την αρχή της ισότητας των όπλων.

18. Στις 31 Οκτωβρίου 2000, ο Αρειος Πάγος απέρριψε την αίτηση αναίρεσης. Προκειμένου ειδικότερα για αιτιάσεις ελκόμενες από την ειδική διαδικασία που ακολουθείται για τις αδικοπραξίες τις διαπραττόμενες δια του τύπου και από την ύπαρξη ενός ελάχιστου ποσού αποζημίωσης, έκρινε ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν μνημονεύσει μέσα στους λόγους αναίρεσης την πραγματική βάση πάνω στην οποία το Εφετείο είχε στηρίξει την απόφασή του. Επομένως, δεν μπορούσε να ελέγξει αν τα επικαλούμενα από τους προσφεύγοντες νομικά σφάλματα είχαν οδηγήσει το Εφετείο στην έκδοση εσφαλμένης απόφασης. Το ανώτατο δικαστήριο έκρινε εξάλλου ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν διευκρινίσει ποια ήταν τα διδάγματα της κοινής πείρας που κατ'αυτούς το Εφετείο είχε αγνοήσει. Απέρριψε

επίσης το επιχείρημα των προσφευγόντων σχετικά με την αντιφατικότητα των σκέψεων του Εφετείου (απόφαση αριθ. 1313/2000).

II. ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

19. Το μοναδικό άρθρο του νόμου 1178/1981, σχετικά με την αστική ευθύνη του τύπου, όπως τροποποιήθηκε από το μοναδικό άρθρο, παράγραφος 4, του νόμου 2243/1994, ορίζει τα εξής:

«1. Ο ιδιοκτήτης παντός εντύπου υποχρεούται εις πλήρη αποζημίωσιν δια την παράνομον περιουσιακήν ζημίαν ως και εις χρηματικήν ικανοποίησιν δια την ηθικήν βλάβην, αι οποίαι υπαιτίως επροξενήθησαν δια δημοσιεύματος θίγοντος την τιμήν ή την υπόληψιν παντός ατόμου, έστω και αν η κατά το άρθρον 914 του Αστικού Κώδικα υπαιτιότης, η κατά το άρθρον 919 του Αστικού Κώδικα πρόθεσις και η κατά το άρθρον 920 του Αστικού Κώδικα γνώσις ή υπαίτιος άγνοια συντρέχει εις τον συντάκτην του δημοσιεύματος ή, εάν ούτος είναι άγνωστος, εις τον εκδότην ή τον διευθυντήν συντάξεως του εντύπου.

2. Η κατά το άρθρο 932 του Αστικού Κώδικα χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης του αδικηθέντος από τις προβλεπόμενες στην προηγούμενη παράγραφο πράξεις ορίζεται, εφόσον αυτές τελέσθηκαν δια του Τύπου, κατά την κρίση του δικαστή, όχι κατώτερη των δέκα εκατομμυρίων (10.000.000) δραχμών (...).».

20. Το άρθρο 681Δ του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αφιερώνει μία ειδική διαδικασία για τις αδικοπραξίες του τύπου. Η παράγραφος 4 του άρθρου αυτού προβλέπει τα ακόλουθα:

«4. (...). Ορίζεται υποχρεωτικώς δικάσιμος που να μην απέχει περισσότερο από τριάντα (30) ημέρες από την κατάθεση του δικογράφου στο δικαστήριο. Η συζήτηση στο ακροατήριο τελειώνει σε μία δικάσιμο και το δικαστήριο οφείλει να εκδώσει την απόφασή του μέσα σε ένα (1) μήνα από τη συζήτηση της υποθέσεως. Οι διάδικοι έως το τέλος της συζητήσεως στο ακροατήριο προσάγουν όλα τα αποδεικτικά τους μέσα. Απόφαση για διεξαγωγή αποδείξεως δεν εκδίδεται. Αναβολή συζητήσεως επιτρέπεται μόνο μία φορά και λόγω σοβαρού κωλύματος που πρέπει να πιθανολογηθεί. Η αναβολή γίνεται με επισημείωση στο πινάκιο και δεν μπορεί να υπερβεί τις τριάντα (30) ημέρες.»

Σύμφωνα με τους όρους της παραγράφου 5 του άρθρου αυτού, οι διάδικοι διαθέτουν μία προθεσμία δεκαπέντε ημερών για να ασκήσουν έφεση.

21. Οι εφαρμοστέες διατάξεις του Αστικού Κώδικα ορίζουν:

Άρθρο 57

«Όποιος προσβάλλεται παράνομα στην προσωπικότητά του έχει δικαίωμα να απαιτήσει να αρθεί η προσβολή και να μην επαναληφθεί στο μέλλον. (...)

Αξίωση αποζημίωσης σύμφωνα με τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες δεν αποκλείεται.»

Άρθρο 59

«Στις περιπτώσεις των δύο προηγούμενων άρθρων το δικαστήριο με την απόφασή του, ύστερα από αίτηση αυτού που έχει προσβληθεί και αφού λάβει υπόψη του το είδος της προσβολής, μπορεί επιπλέον να καταδικάσει τον υπαίτιο να ικανοποιήσει την ηθική βλάβη αυτού που έχει προσβληθεί. Η

ικανοποίηση συνίσταται σε πληρωμή χρηματικού ποσού, σε δημοσίευση ή σε οτιδήποτε επιβάλλεται από τις περιστάσεις.»

Άρθρο 914

«Όποιος ζημιώσει άλλον παράνομα και υπαίτια έχει υποχρέωση να τον αποζημιώσει.»

Άρθρο 919

«Όποιος με πρόθεση ζημίωσε άλλον κατά τρόπο αντίθετο προς τα χρηστά ήθη έχει υποχρέωση να τον αποζημιώσει.»

Άρθρο 920

«Όποιος, γνωρίζοντας ή υπαίτια αγνώστως, υποστηρίζει ή διαδίδει αναληθείς ειδήσεις που εκθέτουν σε κίνδυνο την πίστη, το επάγγελμα ή το μέλλον άλλου, έχει την υποχρέωση να τον αποζημιώσει.»

Άρθρο 932

«Σε περίπτωση αδικοπραξίας, ανεξάρτητα από την αποζημίωση για την περιουσιακή ζημία, το δικαστήριο μπορεί να επιδικάσει εύλογη κατά την κρίση του χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης. Αυτό ισχύει ιδίως για εκείνον που έπαθε προσβολή της υγείας, της τιμής ή της αγνείας του ή στερήθηκε την ελευθερία του. Σε περίπτωση θανάτωσης προσώπου ή χρηματική αυτή ικανοποίηση μπορεί να επιδικαστεί στην οικογένεια του θύματος λόγω ψυχικής οδύνης.»

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

I. ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΟΒΑΛΛΟΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

22. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται για την τριπλή παραβίαση του δικαιώματός τους για μία δίκαιη δίκη. Επικαλούνται το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης, του οποίου τα εφαρμοστέα αποσπάσματα ορίζουν:

«Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δίκαιως (...), υπό δικαστηρίου (...) το οποίον θα αποφασίση (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...).»

23. Καταρχήν, οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι η διαδικασία που ακολουθήθηκε για τις αδικοπραξίες οι οποίες διαπράττονται δια του τύπου είναι μία ειδική διαδικασία όπου υπερισχύει η ταχύτητα. Ετσι, εκτιμούν ότι δεν μπόρεσαν να επικαλεστούν τις διαδικασίες που προσφέρονται από την τακτική διαδικασία (μεγαλύτερες προθεσμίες, δυνατότητα εξέτασης περισσοτέρων μαρτύρων, κλπ.). Κατά δεύτερο λόγο, παραπονούνται διότι καταδικάστηκαν να καταβάλουν στον ενάγοντα μία αποζημίωση αντιστοιχούσα στο ελάχιστο ποσό που προβλέπεται από τον νόμο (δέκα εκατομμύρια δραχμές – 29.347 ευρώ), χωρίς να μπορούν να αποδείξουν ότι η ηθική βλάβη την οποία αυτός υπέστη ήταν μικρότερη από το ποσό αυτό. Κατά την άποψή τους, αυτό το «τεκμήριο» της βλάβης προσβάλλει την αρχή της ισότητας των όπλων. Τρίτον, παραπονούνται ότι ο Αρειος Πάγος δεν εξέτασε το βάσιμο των λόγων αναίρεσης και ότι στην πραγματικότητα δεν δίκασε την υπόθεσή τους.

24. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η διαδικασία που προβλέπεται για τα αδικήματα του τύπου δεν είναι αντίθετη προς την Σύμβαση. Εξυπηρετεί όχι μόνον το πρόσωπο στο οποίο στοχεύει ένα άρθρο που δημοσιεύεται στον τύπο, αλλά και τον συντάκτη του άρθρου αυτού ή τον εκδότη της εφημερίδας του, στο μέτρο που η δίκη δεν παρατείνεται

υπέρμετρα και η διαφορά λύνεται γρήγορα. Σε ό,τι αφορά την παρούσα υπόθεση, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι προσφεύγοντες δεν στερήθηκαν του δικαιώματός τους να υπερασπίσουν την υπόθεσή τους. Η συζήτηση ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου δεν έλαβε χώρα μέσα στην προβλεπόμενη από τον νόμο προθεσμία των τριάντα ημερών, αλλά αρκετούς μήνες αργότερα, γεγονός που επέτρεψε στους προσφεύγοντες να ετοιμάσουν την άμυνά τους. Εξάλλου, οι προσφεύγοντες άσκησαν έφεση κατά της απόφασης του πρώτου βαθμού πριν ακόμη αυτή τους κοινοποιηθεί. Κατά συνέπεια, δεν δικαιούνται να παραπονοούνται για την σύντομη προθεσμία που προβλέπεται από τον νόμο για την άσκηση των εθνικών ενδίκων μέσων. Τέλος, οι προσφεύγοντες είχαν το δικαίωμα να προσκομίσουν έγγραφες μαρτυρίες περισσότερων του ενός προσώπων προκειμένου να ενισχύσουν τις μαρτυρίες που δόθηκαν προφορικά στη συζήτηση, αλλά κατέθεσαν μία μόνον μαρτυρία.

25. Η Κυβέρνηση προσθέτει ότι ο Αρειος Πάγος απάντησε σε όλους τους λόγους που προέβαλαν οι προσφεύγοντες και κατέληξε ότι η επίδικη διαδικασία ήταν σύμφωνη προς τις απαιτήσεις του άρθρου 6 της Σύμβασης.

26. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, σύμφωνα με το άρθρο 19 της Σύμβασης, έχει ως αποστολή να εξασφαλίζει την τήρηση των υποχρεώσεων που απορρέουν από την Σύμβαση για τα Συμβαλλόμενα μέρη. Ειδικότερα, δεν έχει αρμοδιότητα να κρίνει τα πραγματικά ή νομικά σφάλματα που φέρονται να διαπράχθηκαν από ένα εθνικό δικαστήριο, εκτός αν και στο μέτρο που αυτά θα μπορούσαν να θίξουν τα προστατευόμενα από την Σύμβαση δικαιώματα και ελευθερίες (βλέπε, ειδικότερα, *Garcia Ruiz κατά Ισπανίας* [GC], αριθ. 30544/96, § 28, CEDH 1999-I).

27. Εξάλλου, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του που αντανακλά μία αρχή σχετική με την καλή απονομή της δικαιοσύνης, οι δικαστικές αποφάσεις πρέπει να

αναφέρουν επαρκώς τις αιτιολογίες πάνω στις οποίες στηρίζονται. Η έκταση του καθήκοντος αυτού μπορεί να ποικίλλει ανάλογα με την φύση της απόφασης και πρέπει να αναλύεται υπό το φως των περιστάσεων της υπόθεσης (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, τις αποφάσεις *Ruiz Torija* και *Hiro Balani κατά Ισπανίας*, της 9 Δεκεμβρίου 1994, série A nos 303-A και 303-B, σελ. 12, § 29, και σελ. 29-30, § 27 – απόφαση *Higgins και λοιποί κατά Γαλλίας*, της 19 Φεβρουαρίου 1998, *Recueil des arrêts et decisions* 1998-I, σελ. 60, § 42). Αν το άρθρο 6 § 1 υποχρεώνει τα δικαστήρια να αιτιολογούν τις αποφάσεις τους, η υποχρέωση αυτή δεν μπορεί να εκληφθεί ως απαιτούσα μία λεπτομερή απάντηση σε κάθε επιχείρημα (πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Garcia Ruiz κατά Ισπανίας* [GC], § 26). Επίσης, το Δικαστήριο δεν καλείται να αναζητήσει αν τα επιχειρήματα εξετάστηκαν προσηκόντως. Τα εθνικά δικαστήρια είναι υπεύθυνα να απαντούν στους κύριους ισχυρισμούς, γνωρίζοντας ότι η έκταση του καθήκοντος αυτού μπορεί να ποικίλλει σύμφωνα με την φύση της απόφασης και πρέπει επομένως να αναλύεται υπό το φως των περιστάσεων της υπόθεσης (*Burg και λοιποί κατά Γαλλίας* (déc.), αριθ. 34763/02, 28 Ιανουαρίου 2003).

28. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο μπορεί να δεχθεί ότι, ενόψει της φύσης των αδικημάτων που διαπράττονται δια του τύπου, διεξάγεται μία ταχύτερη διαδικασία κατά των συντακτών των επιδικών δημοσιευμάτων και ότι υπάρχει ένα ελάχιστο ποσό αποζημίωσης, υπό την προϋπόθεση ότι τηρούνται οι απαιτήσεις του άρθρου 6 της Σύμβασης (*Μαρόγλου κατά Ελλάδας* (déc.), αριθ. 19846/02, 23 Οκτωβρίου 2003).

29. Όμως, εν προκειμένω, το Δικαστήριο δεν διαπιστώνει καμία ένδειξη αυθαίρετης συμπεριφοράς στην διεξαγωγή της διαδικασίας, η οποία σεβάστηκε την αρχή της αντιμωλία συζήτησης και στη διάρκεια της οποίας οι προσφεύγοντες είχαν τη δυνατότητα να παρουσιάσουν όλα τα επιχειρήματα προς υπεράσπιση της υπόθεσής τους. Από κανένα στοιχείο του φακέλου δεν προκύπτει ότι η εφαρμογή της ειδικής

διαδικασίας έβλαψε τους προσφεύγοντες. Τούτο ενισχύεται από το γεγονός ότι το Πολυμελές Πρωτοδικείου παρεξέκλινε από την εν λόγω ειδική διαδικασία εφαρμόζοντας ορισμένους κανόνες της τακτικής διαδικασίας. Εξάλλου, το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι αποφάσεις που εκδόθηκαν στον πρώτο βαθμό και στην κατ'έφεση δίκη ήταν πλήρως αιτιολογημένες, τόσο ως προς τα πραγματικά περιστατικά όσο και ως προς τον νόμο. Σε ό,τι αφορά την απόφαση που εκδόθηκε από τον Αρειο Πάγο, οι προσφεύγοντες αβάσιμα υποστηρίζουν ότι έπασχε λόγω έλλειψης αιτιολογίας, αν και, εν προκειμένω, μία σαφέστερη αιτιολογία θα ήταν ευκατάρτα (βλέπε, *mutatis mutandis*, την πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Garcia Ruiz κατά Ισπανίας* [GC], § 29).

30. Συμπερασματικά, το Δικαστήριο εκτιμά ότι, εξεταζόμενη στο σύνολό της, η επίδικη διαδικασία είχε δίκαιο χαρακτήρα, με την έννοια του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.

Κατά συνέπεια, δεν υπήρξε παραβίαση της διάταξης αυτής.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΟΒΑΛΛΟΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 10 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

31. Οι προσφεύγοντες επικαλούνται μία παραβίαση του άρθρου 10 της Σύμβασης που ορίζει:

«1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν εκφράσεως. Το δικαίωμα τούτο περιλαμβάνει την ελευθερίαν γνώμης ως και την ελευθερίαν λήψεως ή μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών, άνευ επεμβάσεως δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων. Το παρόν άρθρον δεν κωλύει τα Κράτη από του να υποβάλωσι τας επιχειρήσεις ραδιοφωνίας, κινηματογράφου ή τηλεοράσεως εις κανονισμούς εκδόσεως αδειών λειτουργίας.

2. Η άσκησης των ελευθεριών τούτων συνεπαγομένων καθήκοντα και ευθύνας δύναται να υπαχθή εις ωρισμένας διατυπώσεις, όρους, περιορισμούς ή κυρώσεις, προβλεπομένους υπό του νόμου και αποτελούντας αναγκαία μέτρα εν δημοκρατική κοινωνία δια την εθνικήν ασφάλειαν, την εδαφικήν ακεραιότητα ή δημοσίαν ασφάλειαν, την προάσπισιν της τάξεως και πρόληψιν του εγκλήματος, την προστασίαν της υπολείψεως ή των δικαιωμάτων των τρίτων, την παρεμπόδισιν της κοινολογήσεως εμπιστευτικών πληροφοριών ή την διασφάλισιν του κύρους και αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας.»

A. Επί της ύπαρξης επέμβασης

32. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι δεν αμφισβητείται εν προκειμένω ότι οι αποφάσεις που εκδόθηκαν κατά των προσφευγόντων για δυσφήμιση αποτελούσαν μία επέμβαση των δημοσίων αρχών στην άσκηση της ελευθερίας τους της έκφρασης, με την έννοια του άρθρου 10 της Σύμβασης.

B. Αιτιολόγηση της επέμβασης

33. Το ζήτημα που τίθεται είναι κατά πόσο μία τέτοια επέμβαση μπορεί να αιτιολογηθεί σύμφωνα με την παράγραφο 2 της διάταξης αυτής. Πρέπει επομένως να εξεταστεί αν η επέμβαση αυτή «προβλεπόταν από τον νόμο», στόχευε σε θεμιτό σκοπό δυνάμει της παραγράφου αυτής και ήταν «αναγκαία» «μέσα σε μία δημοκρατική κοινωνία» (*Lingens κατά Αυστρίας*, απόφαση της 8 Ιουλίου 1986, série A no. 103, σελ. 24-25, §§ 34-37).

1. «Προβλεπόμενη από τον νόμο» και θεμιτός σκοπός

34. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι η επέμβαση «προβλεπόταν από τον νόμο», γεγονός που άλλωστε δεν αμφισβητήθηκε ενώπιόν του. Πράγματι, η καταδίκη των προσφευγόντων στηριζόταν στο μοναδικό

άρθρο του νόμου 1178/1981, σχετικά με την αστική ευθύνη του τύπου, και στα άρθρα 57, 59, 914, 919, 920 και 932 του Αστικού Κώδικα. Αυτός ο περιορισμός στόχευε σε έναν θεμιτό σκοπό προβλεπόμενο από την παράγραφο 2 του άρθρου 10, ήτοι την προστασία της φήμης και των δικαιωμάτων των άλλων. Μένει να εξεταστεί αν ο κρινόμενος περιορισμός ήταν «αναγκαίος μέσα σε μία δημοκρατική κοινωνία» για την πραγματοποίηση ενός τέτοιου σκοπού.

2. «Αναγκαίος μέσα σε μία δημοκρατική κοινωνία»

α) Επιχειρήματα των διαδίκων

i. Οι προσφεύγοντες

35. Οι προσφεύγοντες παραδέχονται ότι η δημοσιογραφική ελευθερία δεν είναι απεριόριστη και ότι ο τύπος δεν πρέπει να υπερβαίνει κάποια όρια. Εν τούτοις, εκτιμούν ότι η καταδίκη τους δεν είχε καμία δικαιολογία. Υπογραμμίζουν ότι ο συγκεκριμένος εισαγγελέας παύθηκε από τα καθήκοντά του και παραπέμφθηκε σε δίκη. Υποστηρίζουν ότι το μόνο που έκαναν ήταν να εκπληρώσουν το καθήκον τους να ενημερώσουν το κοινό χωρίς να είναι κακόπιστοι.

ii. Η Κυβέρνηση

36. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι αποφάσεις που εκδόθηκαν ήταν δικαιολογημένες από ορισμένα όρια στην άσκηση της ελευθερίας της έκφρασης. Ειδικότερα, οι αποφάσεις για τις οποίες παραπονούνται οι προσφεύγοντες στόχευαν να προστατεύσουν την φήμη άλλου, ήτοι την φήμη του I.M. Επεδίωκαν επομένως έναν θεμιτό σκοπό με την έννοια της δευτέρας παραγράφου του άρθρου 10. Τα εθνικά δικαστήρια ζύγισαν τα συμφέροντα των δύο πλευρών και εξέτασαν αν το επίδικο άρθρο προσέβαλε παρανόμως την προσωπικότητα του I.M. Η παραπομπή του τελευταίου σε δίκη στην οποία αναφέρονται οι προσφεύγοντες σχετιζόταν με πράξεις που είχαν διαπραχθεί πολλά

χρόνια πριν και σε μία άλλη πόλη. Δεν μπορεί επομένως να γίνει επίκλησή της για να αιτιολογηθεί το προσβλητικό άρθρο. Αναφερόμενη στην νομολογία του Δικαστηρίου πάνω στο ζήτημα αυτό, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η επέμβαση στην ελευθερία της έκφρασης των προσφευγόντων ήταν ανάλογη προς τον διωκόμενο σκοπό.

37. Η Κυβέρνηση στηρίζεται ειδικότερα στην απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση *Πασαλάρης και Ιδρυμα Τύπου Α.Ε. κατά Ελλάδας*, στην οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι η καταδίκη των προσφευγόντων σε αποζημίωση για την δημοσίευση δύο άρθρων που αναφέρονταν επίσης στον Ι.Μ. δεν είχε θίξει το δικαίωμα των ενδιαφερομένων το προστατευόμενο από το άρθρο 10 της Σύμβασης.

β) Εκτίμηση του Δικαστηρίου

i. Γενικές αρχές

38. Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η ελευθερία έκφρασης συνιστά ένα από τα κύρια θεμέλια μιας δημοκρατικής κοινωνίας και έναν από τους κυριαρχικούς όρους της προόδου της και της ανάπτυξης εκάστου. Υπό την επιφύλαξη της παραγράφου 2, τούτο ισχύει όχι μόνον για τις «πληροφορίες» ή τις «ιδέες» που γίνονται ευνοϊκά δεκτές ή θεωρούνται αβλαβείς ή αδιάφορες, αλλά και για εκείνες που θίγουν, σοκάρουν ή προκαλούν ανησυχία. Ετσι απαιτούν ο πλουραλισμός, η ανοχή και το ανοιχτό πνεύμα, άνευ των οποίων δεν υπάρχει «δημοκρατική κοινωνία». Όπως διευκρινίζει το άρθρο 10, η ελευθερία αυτή υπόκειται σε εξαιρέσεις, οι οποίες πρέπει πάντως να ερμηνεύονται στενά, η δε ανάγκη οποιωνδήποτε περιορισμών πρέπει να αποδεικνύεται με πειστικό τρόπο.

39. Το επίθετο «αναγκαίος», σύμφωνα με το άρθρο 10 § 2, εμπεριέχει την ύπαρξη μιας «επιτακτικής κοινωνικής ανάγκης». Τα Συμβαλλόμενα Κράτη απολαμβάνουν μιας σχετικής διακριτικής ευχέρειας προκειμένου να κρίνουν για την ύπαρξη μιας τέτοιας ανάγκης,

αλλά η ευχέρεια αυτή συνοδεύεται από έναν ευρωπαϊκό έλεγχο, ο οποίος αναφέρεται ταυτόχρονα στον νόμο και στις αποφάσεις που τον εφαρμόζουν, ακόμη και όταν αυτές προέρχονται από ένα ανεξάρτητο δικαστήριο. Το Δικαστήριο είναι επομένως αρμόδιο να αποφανθεί τελευταίο πάνω στο ζήτημα αν ένας «περιορισμός» συμβιβάζεται προς την ελευθερία έκφρασης που προστατεύεται από το άρθρο 10 (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Association Ekin κατά Γαλλίας*, αριθ. 39288/98, § 56, CEDH 2001-VIII, με άλλες παραπομπές).

40. Κατά την άσκηση της εξουσίας ελέγχου του, το Δικαστήριο δεν έχει ως αποστολή να υποκατασταθεί στα εθνικά δικαστήρια, αλλά να ελέγξει υπό το πρίσμα του άρθρου 10, υπό το φως του συνόλου της υπόθεσης, τις αποφάσεις που αυτά εξέδωσαν δυνάμει της διακριτικής ευχέρειάς τους (*Fressoz et Roire κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. 29183/95, § 45, CEDH 1999-I). Δεν έπεται ότι οφείλει να περιορίζεται στην μεμονωμένη εξέταση των επιδίκων δικαστικών αποφάσεων: πρέπει να τις κρίνει υπό το φως του συνόλου της υπόθεσης, συμπεριλαμβανομένου και του επιδίκου άρθρου και των περιστάσεων μέσα στις οποίες αυτό συντάχθηκε (*News Verlags GmbH & CoKG κατά Αυστρίας*, αριθ. 31457/96, § 52, CEDH 2000-I).

41. Προκειμένου να αποφανθεί εν προκειμένω, το Δικαστήριο πρέπει να λάβει υπόψη έναν άλλο ιδιαίτερα σημαντικό παράγοντα: τον κύριο ρόλο που παίζει ο τύπος μέσα σε μία δημοκρατική κοινωνία. Αν και ο τύπος δεν πρέπει να υπερβαίνει ορισμένα όρια, αναφερόμενα ειδικότερα στην προστασία της φήμης και στα δικαιώματα του άλλου, αυτός είναι αρμόδιος παρά ταύτα να κοινοποιεί, τηρώντας τα καθήκοντα και τις ευθύνες του, πληροφορίες και ιδέες πάνω σε όλα τα ζητήματα γενικού ενδιαφέροντος (*Bladet Tromsø και Stensaas κατά Νορβηγίας* [GC], αριθ. 21980/93, § 59, CEDH 1999-III). Στην λειτουργία του που συνίσταται στην μετάδοση προστίθεται το δικαίωμα του κοινού στη λήψη. Αν ήταν διαφορετικά, ο τύπος δεν θα μπορούσε να παίξει τον απαραίτητο ρόλο του «φύλακα» (*Bergens Tidende και λοιποί κατά*

Νορβηγίας, αριθ. 26132/95, § 49, CEDH 2000-IV). Η δημοσιογραφική ελευθερία περιλαμβάνει επίσης την πιθανή προσφυγή σε μία δόση υπερβολής, ακόμη και πρόκλησης (*Thoma κατά Λουξεμβούργου*, αριθ. 38432/97, § 46, CEDH 2001-III).

42. Το Δικαστήριο πρέπει να επιδεικνύει την μεγαλύτερη σωφροσύνη όταν, όπως εν προκειμένω, τα μέτρα που λαμβάνονται ή οι κυρώσεις που επιβάλλονται από την εθνική αρχή μπορούν από την φύση τους να αποθαρρύνουν τον τύπο από την συμμετοχή στη συζήτηση προβλημάτων θεμιτού γενικού συμφέροντος (*Jersild κατά Δανίας*, απόφαση της 23 Σεπτεμβρίου 1994, série A αριθ. 298, σελ. 25-26, § 35). Μεταξύ αυτών υπάρχουν αναμφισβήτητα εκείνα που αφορούν την λειτουργία της δικαιοσύνης, η οποία είναι ένας κύριος θεσμός σε οποιαδήποτε δημοκρατική κοινωνία. Ο τύπος αντιπροσωπεύει πράγματι ένα από τα μέσα που διαθέτουν οι πολιτικοί υπεύθυνοι και η κοινή γνώμη για να εξασφαλίσουν ότι οι δικαστές θα ανταποκριθούν στις υψηλές ευθύνες τους σύμφωνα με τον συστατικό σκοπό της αποστολής που τους έχει ανατεθεί (*Prager και Oberschlick κατά Αυστρίας*, απόφαση της 26 Απριλίου 1995, série A no. 313, σελ. 17-18, § 34).

43. Το άρθρο 10 της Σύμβασης δεν εγγυάται πάντως μία ελευθερία έκφρασης χωρίς κανένα περιορισμό ακόμη και όταν ο τύπος αναφέρεται σε σοβαρά ζητήματα γενικού ενδιαφέροντος. Η παράγραφος 2 του άρθρου αυτού ορίζει ότι η άσκηση της ελευθερίας αυτής περιλαμβάνει «καθήκοντα και ευθύνες» που ισχύουν και για τον τύπο. Πρέπει προς τούτο να ληφθεί υπόψη η ειδική αποστολή της δικαστικής εξουσίας μέσα στην κοινωνία. Ως εγγυήτριας της δικαιοσύνης, θεμελιώδους αξίας μέσα σε ένα Κράτος δικαίου, η δράση της έχει ανάγκη της εμπιστοσύνης των πολιτών για να ευδοκιμήσει. Έτσι, μπορεί να αποδειχθεί απαραίτητο να προστατευθεί αυτή από τις καταστροφικές επιθέσεις που στερούνται σοβαρής βάσης, ενώ το καθήκον συγκράτησης απαγορεύει στους δικαστικούς που αποτελούν

στόχο να αντιδράσουν (*Prager και Oberschlick κατά Αυστρίας*, όπως πιο πάνω).

44. Στην πρακτική του, το Δικαστήριο διακρίνει μεταξύ πραγματικών περιστατικών και εκτιμήσεων. Αν η πραγματικότητα των πρώτων μπορεί να αποδειχθεί, οι δεύτερες δεν προσφέρονται για επίδειξη της ακρίβειάς τους. Για τις εκτιμήσεις, η υποχρέωση απόδειξης είναι αδύνατη να εκπληρωθεί και θίγει την ίδια την ελευθερία της γνώμης, θεμελιώδες στοιχείο του δικαιώματος που προστατεύεται από το άρθρο 10 της Σύμβασης (*Unabhängige Initiative Informationsvielfalt κατά Αυστρίας*, αριθ. 28525/95, § 39, CEDH 2002-I).

45. Εν τούτοις, ακόμη και όταν μία δήλωση ισοδυναμεί με εκτίμηση, η αναλογικότητα της επέμβασης εξαρτάται από την ύπαρξη μιας επαρκούς πραγματικής βάσης για τα επίδικα σχόλια, αφού ακόμη και μία εκτίμηση στερούμενη πλήρως πραγματικής βάσης μπορεί να αποδειχθεί υπερβολική (*Jerusalem κατά Αυστρίας*, αριθ. 26958/95, § 43, CEDH 2001-II).

ii. Εφαρμογή των πιο πάνω αρχών στην προκείμενη περίπτωση

46. Στην παρούσα υπόθεση, τα εθνικά δικαστήρια θεώρησαν ότι το άρθρο που δημοσιεύθηκε στην καθημερινή εφημερίδα *Αδέσμευτος Τύπος* της 19 Σεπτεμβρίου 1995 συνιστούσε προσβολή σε βάρος του Ι.Μ. Το Δικαστήριο σημειώνει προς τούτο ότι, εξετάζοντας το επίδικο άρθρο, τόσο το Πολυμελές Πρωτοδικείο όσο και το Εφετείο προέβησαν σε μία διάκριση βάσει των πληροφοριών που το άρθρο διακινούσε. Τα επιληφθέντα δικαστήρια παραδέχθηκαν ότι ένα μέρος του άρθρου που ανέφερε το άνοιγμα μιας έρευνας κατά των δικαστικών και τις κατηγορίες που τους απηύθυναν πολίτες ήταν αληθές. Αντιθέτως, έκριναν ότι οι πληροφορίες που ακολουθούσαν, ήτοι ότι ο Πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου της Αρτας ήταν κοινός φίλος των συγκεκριμένων

τριών εισαγγελέων, δεν στηρίζονταν καθόλου και είχαν θίξει την τιμή και την υπόληψη του εισαγγελέα.

47. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι στην υπόθεση *Πασαλάρης και Ιδρυμα Τύπου Α.Ε. κατά Ελλάδας* στην οποία αναφέρεται η Κυβέρνηση, τα επιληφθέντα δικαστήρια είχαν επίσης λάβει υπόψη την φύση των πληροφοριών που περιέχονται μέσα στα επίδικα άρθρα. Όπως και στην παρούσα υπόθεση, είχαν δεχθεί την αλήθεια των πληροφοριών πάνω στην ανοιγείσα έρευνα κατά των καταγγελλομένων δικαστών και εισαγγελέων, αλλά είχαν τιμωρήσει όρους και φράσεις που κατευθύνονταν κατά των ενδιαφερομένων προσώπων, όπως «θεωρούνται ότι εμπλέκονται σε μία κλίκα που έστηνε δικαστικές αποφάσεις» ή «εξεδίδαν δικαστικές αποφάσεις κατά την θέλησή τους» (*Πασαλάρης και Ιδρυμα Τύπου Α.Ε. κατά Ελλάδας* (déc.), αριθ. 60916/00, 4 Ιουλίου 2002). Εξετάζοντας με τη σειρά του την υπόθεση αυτή, το Δικαστήριο έκρινε ότι το ύφος και η διατύπωση των φράσεων αυτών έδειχναν να θεωρούν ως δεδομένη την ύπαρξη μιας κλίκας στην Αρτα, καθώς και την συμμετοχή του Ι.Μ. στις καταγγελλόμενες πράξεις. Έκρινε συνεπώς ότι η επίδικη επέμβαση δεν ήταν δυσανάλογη προς τον διωκόμενο θεμιτό σκοπό και ότι μπορούσε να θεωρηθεί ως «αναγκαία μέσα σε μία δημοκρατική κοινωνία» [πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Πασαλάρης και Ιδρυμα Τύπου Α.Ε. κατά Ελλάδας* (déc.)]. Επομένως, το Δικαστήριο εκτιμά ότι, αντίθετα προς την πιο πάνω αναφερόμενη υπόθεση, οι δύο φράσεις που χρησίμευσαν ως βάση για τις αποφάσεις που ελήφθησαν σε βάρος των προσφευγόντων εν προκειμένω – και ειδικότερα ο ισχυρισμός ότι ο Πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου της Αρτας ήταν κοινός φίλος των τριών εισαγγελέων που αναφέρονταν στο επίδικο άρθρο – συνιστούσαν λιγότερο σοβαρές επικρίσεις και είχαν ένα λιγότερο δηλητηριώδες ύφος. Κατά τη γνώμη του Δικαστηρίου, οι επίδικες φράσεις δεν υπερέβαιναν τα όρια του αποδεκτού σχολίου σε μία υπόθεση επικαιρότητας.

48. Στο σημείο αυτό, το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι τα όρια της αποδεκτής κριτικής μπορούν σε ορισμένες περιπτώσεις να είναι ευρύτερα για τους δημοσίους υπαλλήλους που ενεργούν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους παρά για τους απλούς ιδιώτες. Εν τούτοις, δεν θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι εκτίθενται εν γνώσει τους σε προσεκτικό έλεγχο των πράξεών και των κινήσεών τους ακριβώς όπως συμβαίνει με τους πολιτικούς και θα έπρεπε συνεπώς να έχουν ίση μεταχείριση με τους τελευταίους, όταν πρόκειται για κριτική της συμπεριφοράς τους. Οι δημόσιοι υπάλληλοι οφείλουν, προκειμένου να εκπληρώσουν τα καθήκοντά τους, να απολαμβάνουν της εμπιστοσύνης του κοινού χωρίς να ενοχλούνται αδίκως και μπορεί επομένως να αποδειχθεί αναγκαίο να προστατεύονται από τις προσβλητικές προφορικές επιθέσεις όταν είναι σε υπηρεσία (*Nikula κατά Φινλανδίας*, αριθ. 31611/96, § 48, 21 Μαρτίου 2002).

49. Ενόψει των πραγματικών περιστατικών της προκειμένης υποθέσεως, το Δικαστήριο δεν θα μπορούσε πάντως να καταλήξει στο ότι το αναμφισβήτητο συμφέρον του I.M. να προστατευθεί η φήμη του υπερισχύει του κυρίαρχου γενικού συμφέροντος της πληροφόρησης του κοινού πάνω σε μία υπόθεση που αφορούσε την λειτουργία της δικαστικής εξουσίας.

50. Ανεξάρτητα από την διακριτική ευχέρεια των εθνικών αρχών, το Δικαστήριο εκτιμά κατά συνέπεια ότι δεν υπήρχε σχέση εύλογης αναλογικότητας μεταξύ των περιορισμών του δικαιώματος των προσφευγόντων στην ελευθερία της έκφρασης και του διωκόμενου θεμιτού σκοπού.

Επομένως, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 41 της Σύμβασης,

III. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

51. Σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 41 της Σύμβασης,

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την ατελή μόνον επανόρθωση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

52. Οι προσφεύγοντες ζητούν αποκατάσταση της υλικής ζημίας, η οποία προκύπτει από την υποχρέωσή τους να καταβάλουν στον I.M. 29.347 ευρώ, καθώς και 2.832 ευρώ για τα έξοδά του, μαζί με τους νόμιμους τόκους συνολικού ποσού 28.699 ευρώ. Συνολικά, οι προσφεύγοντες ζητούν 30.438,85 ευρώ ο καθένας. Επιπλέον ζητούν 30.000 ευρώ ο καθένας για την ηθική βλάβη.

53. Η Κυβέρνηση δεν εκφέρει άποψη.

54. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της παραβίασης του άρθρου 10 και της υποχρέωσης των προσφευγόντων να καταβάλουν 29.347 ευρώ για αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη ο I.M. καθώς και 2.832 ευρώ για τα έξοδα του τελευταίου. Συντρέχει επομένως λόγος να επιδικαστούν από κοινού στους προσφεύγοντες τα εν λόγω ποσά, ήτοι συνολικά 32.179 ευρώ. Σε ό,τι αφορά τους αξιούμενους τόκους επί των ποσών αυτών, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, εκτός από έναν πίνακα μη επικυρωμένο, οι προσφεύγοντες δεν προσκομίζουν κάποιο άλλο επίσημο έγγραφο που θα του επέτρεπε να διαπιστώσει το νόμιμο επιτόκιο, το οποίο ίσχυε στην Ελλάδα κατά την διάρκεια της επίδικης περιόδου. Απορρίπτει συνεπώς αυτό το αίτημα των προσφευγόντων.

55. Το Δικαστήριο εκτιμά εξάλλου ότι η διαπίστωση της παραβίασης του άρθρου 10 της Σύμβασης συνιστά αφ'εαυτής μία επαρκή δίκαιη ικανοποίηση για οποιαδήποτε ηθική βλάβη την οποία

τυχόν υπέστησαν οι ενδιαφερόμενοι (πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Thoma κατά Λουξεμβούργου*, § 74).

B. Τόκοι υπερημερίας

56. Το Δικαστήριο κρίνει προσήκον να βασίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας στο επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Αποφαίνεται ότι* δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.
2. *Αποφαίνεται ότι* υπήρξε παραβίαση του άρθρου 10 της Σύμβασης.
3. *Αποφαίνεται ότι* η παρούσα απόφαση συνιστά αφ'εαυτής μία επαρκή δίκαιη ικανοποίηση για την ηθική βλάβη, την οποία υπέστησαν οι προσφεύγοντες.
4. *Αποφαίνεται ότι*
 - α) το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει από κοινού στους προσφεύγοντες, μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, 32.179 (τριάντα δύο χιλιάδες εκατόν εβδομήντα εννέα) ευρώ για την υλική ζημία, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται ως φόρος,
 - β) από τη λήξη της προθεσμίας αυτής και μέχρι την καταβολή, το ποσό αυτό θα προσαυξηθεί με τόκους υπολογιζόμενους με επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το οποίο θα ισχύει κατά την εν λόγω περίοδο, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.
5. *Απορρίπτει* το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη γαλλική γλώσσα και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε
εγγράφως στις 27 Μαΐου 2004 κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3
του κανονισμού.

(υπογραφή)

Søren NIELSEN

Γραμματέας

(υπογραφή)

Giovanni BONELLO

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου
εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 21 Ιουνίου 2004

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετροτσόπουλος